

بهجان

سرزمین طلای قهوه‌ای!

قسمت چهارم:

وضعیت جغرافیایی بهجان

همان گونه که در شماره قبل ذکر شد روستای بهجان دارای رودهای کوچک و متعددی است که همگی از کوه سور سرچشمه می‌گیرند. دره‌های متعدد و عمیق کوه سور، منبع و منشأ این رودهای فصلی است. از نکات جالب توجه و منحصر به فرد این دره‌ها، یکی منظره‌ی سبز و جنگلی آن است که پوشیده از انواع درختان و بوته‌ها و گیاهان متنوع و گوناگون است. دیگر این که اکثر این دره‌ها، دارای گذرگاه عبور انسان و دام است و در دل این دره‌ها چشمه و یا چاه آب به وفور یافت می‌شود. کوه سور بیش از ۱۲ دره از دره‌های خود را به بهجان اختصاص داده است. به تعبیری دیگر، بهجان را می‌توان «روستای دوازده دره» نامید. دره‌ها (از شرق به غرب) عبارتند از:

۱- آب‌سوراخ (Absoorakh) علت نامگذاری این دره به «آب‌سوراخ» بدین خاطر است که چشمه‌ای خیلی پنهان از دل

کوه بیرون می‌آید و نام منطقه روبروی این دره نیز به همین اسم است.

۲- کیمی (Kimi) از علت نامگذاری و وجه تسمیه نام این دره اطلاع دقیقی در دست نیست.

۳- بردستان (Bardestan) واژه «برد» Bard به معنی «سنگ» است و بردستان، در اصطلاح جایی را می‌گویند که سنگ فراوان داشته باشد. مثلاً «برد خروس» Barde Khoros یعنی سنگی که مثل و شکل خروس باشد. (سنگی که شکل تاج خروس است و در اواسط جاده بهجان به میمند است).

۴- روزونو (Roozoonoo) که در اصل روز نو (Rooze now) بوده است به معنی روز نو و روز تازه. احتمالاً علت نامگذاری این دره به روز نو به این خاطر بوده است که معمولاً وقتی اولین اشعه‌های طلایی خورشید در صبحگاهان به کوه سور می‌تابد، منظره و چشمه‌انداز این دره به صورت زیبایی جلوه‌گری می‌کند و با دیدن این منظره احساس تازگی و نو شدن روز به انسان دست می‌دهد. این کلمه به مرور به صورت تندخوانی تلفظ گردیده است و به «روزونو» تغییر یافته است.

البته دیدگاه دیگری هم مطرح است و آن این که روزونو، در اصل «ریزال دون» بوده است. (در اصطلاح محلی به سنگ‌های ریز و تکه‌های پوسیده سنگ ریزال می‌گویند) از آنجا که باور داشتند این دره نسبت به سایر دره‌ها، از این سنگ‌ها بیشتر برخوردار است، لذا به آن ریزال دان یا ریزال دون گفته‌اند که به مرور به روزونو تغییر یافته است. البته این عقیده چندان نزدیک به واقعیت نمی‌تواند باشد چون دره‌ی ممار که منبع سرشار مومیایی است (به خاطر اثرات و واکنش محیطی و تخریبی نفت که منبع اصلی مومیایی است)، به نسبت سایر دره‌ها، دارای سنگ‌های ریزتر و تخته‌سنگ‌های پوسیده تری است و اگر قرار بود، ریزال دانی باشد باید به این نام به دره‌ی ممار اطلاق می‌شده است و نه دره‌ی روزونو.

۵- ابرز (Abroz) که در اصل آب‌ریز بوده است. از آنجا که این دره از نادرترین دره‌های کوه سور است که هم اکنون دارای حوضچه‌ی آبی است که توسط اهالی ساخته شده است و آب آشامیدنی رهگذران و چوپانان و دام‌های مراجعه‌کننده به این حوضچه را تأمین می‌کند، لذا به نظر می‌رسد نام «آبریز» برای این دره، درست‌تر باشد.

۶- باغ‌شهر جن (Bag Shahr Jen) این دره روبروی منطقه‌ای زیبا و دیدنی به همین نام قرار دارد. از آنجا که این منطقه در قدیم، بسیار آباد بوده و هم اکنون آثاری از

دیوارهای مخروبه خانه‌ها، باغات و تنه‌های پوسیده درختان به ویژه درخت نخل در این محل وجود دارد و از آنجا که عقیده داشتند دره روبروی این منطقه، دارای جن و پری است، لذا به آن «باغ شهر جن» می‌گویند.

۷- ملک مرده (Malek Mordeh) این دره روبروی منطقه‌ای به همین نام قرار دارد. از روایت‌های دهان به دهان رسیده از پیشینیان، چنین بر می‌آید که در قدیم

فردی به نام «ملک» در این منطقه مرده است و از همین رو اسم این منطقه و این دره را «ملک مرده» گذاشته‌اند.

۸- شبادون (SHabadoon) این دره در اصطلاح محلی به آن «شوادون SHovadoon» نیز می‌گویند. این کلمه از دو واژه «شوا» SHova به معنی «شب‌ها» و واژه شو Show که واژه‌ای لری است، به معنی شب است و «دون Doon» به معنی «شیر خوردن دام» و «شیر دادن به دام» است. و معنای جمع این دو واژه، کلمه «شبادون» به دست می‌آید که به معنی محلی است که شب‌ها دام شیر می‌خورد.

۹- خرزهره (KHarzahreh) همان گونه که می‌دانید «خرزهره»، نام گلی زیبا اما بسیار زهر آگین و تلخ است. واژه «خر»، در اصطلاح به معنی «بزرگ» است و «زهره» به معنی «سم تلخ و کشنده» است. یعنی در حقیقت خرزهره، به معنی «سم بزرگ» یا «سم مهلک» است. از آنجا که منطقه روبروی این دره، پوشیده از بوته‌های گل خرزهره بوده است، از این رو نام این قسمت و این دره را «دره خرزهره» نامیده‌اند.

۱۰- جوکان (Jovekan) نام این دره از دو واژه «جو» Jow به معنی «جو» و «کان Kan» به معنی «معدن»، «انبار»، «جا» و «مکان» است و از جمع این دو واژه، کلمه جوکان به دست می‌آید که به معنی «معدن جو» یا «محل و مکان کاشت جو» است. احتمالاً زمین این منطقه برای کاشت جو، استعداد خوبی داشته است.

۱۱- بوتور (Botoor) از علت نامگذاری و وجه تسمیه نام این دره اطلاع دقیقی در دست نیست.

۱۲- ممار (Momar) از علت نامگذاری و وجه تسمیه نام این دره نیز اطلاع درستی در دست نیست. این دره معدن بزرگ مومیایی است. از رخنه‌های درون سنگ‌های این دره، چشمه‌های مومیایی روان است اما از آنجا که دارای شیب‌های تند و پرتگاهی و سنگ‌های پوسیده است، به سختی می‌شود مومیایی آن را استخراج کرد. لازم به ذکر است که تا کنون چند نفر از اهالی بهجان برای به دست آوردن و استخراج مومیایی، از بالای دره ممار به پایین سقوط کرده‌اند و جان خود را از دست داده‌اند.

ضمناً در گویش محلی به دره، «تنگ» گفته می‌شود.

ادامه مطلب در شماره بعد